

1988, 2. dubna – Sdělení VONS č. 743 „Policejní represe v souvislosti s manifestací v Bratislavě“ o zadržení, výsleších, blokádách bytů a dalších policejních zásazích proti Václavu Bendovi, Jánu Čarnogurskému, Pavolu Čarnogurskému, Stanislavu Devátému, Vladimíru Juklovi, Jánu Chryzostomu Korcovi, Silvestru Krčmérymu, Františku Mikloškovi, Petrušce Šustrové, Pavlu Záleskému a dalším československým občanům v souvislosti s manifestací za respektování náboženských a lidských svobod v Bratislavě.¹

O samotném průběhu tiché demonstrace slovenských (a také mnoha moravských a českých) katolíků za respektování náboženských i lidských práv a za obsazení biskupských stolců věrnými biskupy, která se konala v Bratislavě 25. 3. 1988, a o brutálním a plánovitým útokem bezpečnostních sil na tuto manifestaci již obsáhle referovaly zahraniční sdělovací prostředky a Charta 77 k němu zaujala stanovisko dokumentem č. 14/88.² Podle našich informací, za jejichž úplnost bohužel nemůžeme ručit, bylo zadrženo 150–200 účastníků manifestace, mezi nimi asi deset zahraničních korespondentů a televizních pracovníků, všichni však byli po několika hodinách propuštěni a proti nikomu nebylo vzneseno obvinění.³

Chceme proto tyto informace doplnit zprávou o policejních perzekucích v celém Československu, které postihly řadu katolických i občanských aktivistů v zřejmé souvislosti s bratislavskou manifestací, byť často proběhly bez uvedení důvodu nebo se opíraly o libovolnou záminku.⁴

V Bratislavě byli nejznámější katoličtí aktivisté, biskup Ján Korec, dr. František Mikloško, dr. Ján Čarnogurský a jeho otec Pavol Čarnogurský, dr. Silvest[e]r Krčméry, dr. Vladimír Jukl a patrně i mnozí další po celý den zadržováni na policejních stanicích nebo jim příslušníci StB nedovolovali opustit jejich byt. Dr. František Mikloško, který konání manifestace řádně ohlásil úřadům, byl zadržován 48 hodin a propuštěn až 27. 3. 1988.⁵

F. Mikloškovi byl asi týden před konáním manifestace doručen její zákaz, který však odmítl respektovat jako protiústavní.⁶ V úterý 22. 3. byl předvolán k prokurátorovi, který mu tlumočil výstrahu, že se dalším organizováním manifestace dopouští blíže nespecifikovaného trestného činu – i tuto výstrahu dr. Mikloško odmítl.⁷

Na Moravě policie v těchto dnech zasáhla přinejmenším proti mluvčímu Charty 77 a členu VONS Stanislavu Devátému a proti signatáři Charty 77 Pavlovi Záleskému. Oba se odmítli podrobit nezákonnému zadržení a rozhodli se pro pasivní resistenci: byli příslušníky SNB doslova odvečeni, přičemž byli brutálně kopáni a bití. Tyto výjevy se odehrávaly před očima poměrně početné veřejnosti. P. Záleský byl odvečen v uniformě ČSD přímo ze svého pracoviště na nádraží v Otrokovicích. Byl propuštěn po několika hodinách, zatímco S. Devátý byl zadržován plných 48 hodin do 28. 3. 1988. Za zvlášť znepokojivou pokládáme skutečnost, že rodinným příslušníkům S. Devátého bylo majorem Daňkem (okresním náčelníkem StB v Gottwaldově, který nedávno S. Devátému vyhrožoval, že ho „zlikviduje“) 27. 3. telefonicky sděleno, že S. Devátý byl propuštěn již 26. 3. a že o jeho dalších osudech není StB nic známo.

V Praze byl nejprve šest hodin zadržován na policejní stanici a poté střežen ve svém bytě katolický aktivista dr. Václav Benda,⁸ signatář Charty 77 a člen VONS; také Petrušce Šustrové, signatářce Charty 77 a člence VONS, bylo dne 25. 3. zabráněno opustit své bydliště v Praze.

Všechny tyto zásahy představují nehoráznou a nezákonnou perzekuci. Navíc jen podtrhují krutý a politicky pošetilý akt, jímž bylo rozeznání pokojné manifestace věřících v Bratislavě.⁹

Informace o Chartě 77, r. 11, 1988, č. 7, s. 6.

POZNÁMKY

¹ K přípravě a průběhu bratislavské demonstrace a perzekuci jejích iniciátorů a účastníků viz především: ŠIMULČÍK, Ján: *Čas svitania. Sviečková ma-*

nifestácia – 25. marec 1988, Prešov 2003; KOREC, Ján Chryzostom a kol.: *Bratislavský Veľký piatok*. Zbierka autentických dokumentov o zhromaždení veriacich 25. marca 1988, Bratislava 2008; HALLA, Josef: Svíčková demonstrace v Bratislavě a postihy jejích účastníků v dokumentech Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, in: Jaroslav Pažout (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*. Sborník grantového projektu č. 2, Praha 2008, s. 72–89; DUBOVSKÝ, Patrik: Svíčková demonstrácia, *Pamäť národa* 5, 2008, č. 1, s. 35–51. Dále viz webové stránky připravené Společenstvím Ladislava Hanuse Svíčková manifestácia – 25. marec 1988 (<http://www.svieckovamanifestacia.sk/> [28. 2. 2014]), které mj. obsahují řadu svědectví a dokumentů vztahujících se k demonstraci. Záběry z manifestace se objevily v hraném filmu *Skús ma objat'* (režie Martin Luther, 1991), dále byly natočeny dva dokumenty – *Slovenský piatok* (režie Kristián K. Bezák, 2003) a *Svíčková manifestácia alebo Bratislavský Veľký piatok* (režie Ondrej Krajňák, 2009).

- ² Zpráva o brutálním policejním zásahu proti bratislavské demonstraci byla vydána mluvčími Charty 77 Stanislavem Devátým, Milošem Hájkem a Bohumírem Janátem 29. 3. 1988. CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989*, sv. 2, Praha 2007, s. 990–991. Z celé řady dalších ohlasů můžeme zmínit otevřený dopis Augustina Navrátila generálnímu prokurátoru ČSSR, generálnímu tajemníku ústředního výboru KSČ a předsedovi vlády ČSSR ze 3. 4. 1988 se zprávou o policejním zásahu proti shromáždění věřících v Bratislavě a o jeho násilném zadržení příslušníky VB při snaze zúčastnit se tohoto shromáždění nebo dokument obsahující zprávu polských věřících o uspořádání měsíce solidarity s československými křesťany pod vlivem policejního zásahu proti shromáždění v Bratislavě a text petice na jejich podporu. Faksimile těchto dokumentů byly publikovány in: HALLA: Svíčková demonstrace, s. 82–83. Evropský parlament vydal 14. 4. 1988 rezoluci odsuzující policejní násilí v Bratislavě, viz: <http://www.svieckovamanifestacia.sk/data/Multimedia/rezolucia/slovakia.pdf>. Z ohlasů v exilových periodikách můžeme uvést např. článek Hany Ponické „V skafandroch proti pokojným veriaticim“ in: *Demokracie v exilu* 32, 1989, č. 2 (duben), s. 6; článek Antona Hlinky „Bratislavský veľký piatok“ in: *Horizont* 17, 1988, dvojčíslo 3 (květen–červen), s. 3–4; nebo článek „Slovensko si vymáha náboženskú svobodu“ in: *Naše snahy* 24, 1988, č. 3 (květen–červen), s. 1–2. Rozsáhle se této problematice věnoval časopis *Studie* v souboru textů obsahujících mj. i protestní dopisy Jána Chryzostoma Korce předsedovi vlády SSR Peteru Colotkovi a Josefa Zvěřiny Slovenské národní radě. *Studie*, 1988, č. 118–119, s. 366–372.
- ³ Na Hviezdoslavově náměstí se demonstrace zúčastnilo asi dva až čtyři tisíce lidí, celkem jich bylo i s přilehlými ulicemi osm až deset tisíc. V souvislosti s manifestací zadrželi příslušníci bezpečnostních složek 141 osob, včetně

třinácti cizinců (devět z Rakouska, dva ze SRN a jednoho z Velké Británie). Sedm z nich byli novináři akreditovaní v Československu, proto byli po výsledku propuštěni. Zbýlých šest neakreditovaných, většinou rakouských novinářů bylo po výsledku vyhoštěno ze země. V pozdějších policejních zprávách bylo uváděno 126 zadržených osob, neboť do tohoto počtu nebylo zahrnuto sedm akreditovaných zahraničních novinářů a většina zadržených návštěvníků restaurace U Ďula v Petržalce, kteří s manifestací neměli nic společného. Ze 120 československých občanů (bez zbylých šesti zadržených cizinců) pocházelo z těchto okresů: Bratislava – 81, Trnava – 11, Galanta, Praha – 3, Bratislava-venkov, Dolný Kubín, Košice, Brno, Poprad – 2, Trenčín, Dunajská Streda, Senica, Nové Zámky, Topoľčany, Martin, Považská Bystrica, Banská Bystrica, Žiar nad Hronom, Spišská Nová Ves, Humenné a Liberec – 1. Nadpoloviční většinu zadržených osob tvořili dělníci (67 osob, tedy 55,8 %), 32 zadržených (26,6 %) patřilo mezi pracující inteligenci. Pokud jde o věkové složení zadržených, nejvíce jich připadá na kategorii od 31 do 40 let (33 osob, 27,5 %), od 19 do 25 let (29 osob, 24,2 %) a od 26 do 30 let (22 osob, 18,3 %). Nutno však poznamenat, že mezi výše uvedených 120 zadržených československých občanů byli započítáni i dva hosté z restaurace U Ďula a několik osob, které čekaly na autobusové zastávce nedaleko Hviezdoslavova náměstí nebo se v době policejního zásahu ocitly na inkriminovaných místech omylem. ŠIMULČÍK: *Čas svitania*, s. 137–139.

⁴ Na pokyn prvního náměstka federálního ministra vnitra gen. Aloise Lorence měli náčelníci krajských správ SNB z celé republiky zajistit monitorování činnosti známých aktivistů podzemní církve a Charty 77 a zamezení jejich účasti na bratislavské manifestaci. Řada osob byla před konáním manifestace varována příslušníky StB před účastí na ní. Republiková ministerstva vnitra zajistila zákaz vypravování speciálních autobusových spojů do Bratislavy v den konání manifestace. Na 24. a 25. 3. 1988 byla vyhlášená celoslovenská dopravní bezpečnostní akce zaměřená oficiálně na kontrolu rychlosti a technického stavu vozidel, jejímž skutečným cílem bylo utlumit příjezdy občanů do Bratislavy. Od rána 25. března pak skutečně na přístupových silnicích do Bratislavy stály policejní hlídky a kontrolovaly pohyb motorových vozidel směrem do Bratislavy. Rektori vysokých škol vyhlásili na pátek 25. 3. rektorské volno (oficiálně ke Dni učitelů, který ale připadal až na pondělí 28. 3.) a na studenty byl činěn nátlak, aby odcestovali domů. Viz tamtéž, s. 72n.; dále viz mj. dokument „Informácia o vykonaných opatreniach k zabráneniu pripravovanej protestnej demonstrácii v Bratislave na Hviezdoslavovom nám. dňa 25. 3. 1988“ ze 17. 3. 1988, který byl jako faksimile publikován in: <http://www.svieckovamanifestacia.sk/data/Multimedia/pdf/26.pdf>.

⁵ K tomu viz ŠIMULČÍK: *Čas svitania*, s. 84–85.

⁶ František Mikloško ve svém dopise z 10. 3. 1988, kterým oznamoval ObNV Bratislava 1 konání veřejného shromáždění 25. 3. 1988 na Hviezdoslavově

náměstí v Bratislavě, uvedl: „*Programom verejného zhromaždenia bude tichá manifestácia občanov za menovanie katolíckych biskupov pre uprázdnené diecézy na Slovensku podľa rozhodnutia Svätého Otca, za úplnú náboženskú slobodu v Československu a za úplné dodržiavanie občianskych práv v Československu.*

Predpokladá sa, že účastníci zhromaždenia vyjadria svoj súhlas s programom zhromaždenia držaním horiacich sviečok.“ Dokument je ve formě faksimile publikován na webových stránkách Sviečková manifestácia – 25. marec 1988, <http://www.svieckovamanifestacia.sk/data/Multimedia/pdf/15.pdf>; též ŠIMULČÍK: *Čas svitania*, s. 35. Vedoucí odboru vnitřních věcí ObNV Bratislava 1 Eva Kubovičová odůvodnila zákaz konání shromáždění ve své odpovědi ze 17. 3. 1988 tím, že svolavatel není sdružený v žádné organizaci ani spolku ve smyslu zákona č. 68/1951 Sb., a nemůže tedy jako soukromá osoba zajistit zachování veřejného pořádku v době konání shromáždění. Případnému odvolání proti zákazu byl s ohledem na možné ohrožení naléhavého všeobecného zájmu odebrán odkladný účinek. Faksimili rozhodnutí viz in: tamtéž, s. 59; též: <http://www.svieckovamanifestacia.sk/data/Multimedia/pdf/13.pdf>, nebo http://www.upn.gov.sk/data/svieckova-manifestacia/ObNV_rozhodnutie.pdf [28. 2. 2014]. Mikloško označil ve svém odvolání z 21. 3. 1988 adresovaném ObNV Bratislava 1 zákaz demonstrace za protiústavní a jako takový ho odmítl respektovat. Poukázal na to, že věřící občané zorganizovali řadu mariánských poutí se statisícovou účastí, které vždy proběhly spořádaně. Odmítl též tvrzení, že zákon č. 68/1951 Sb. vyžaduje, aby svolavatel shromáždění byl členem oficiální organizace. Mikloškovo odvolání viz in: <http://www.svieckovamanifestacia.sk/data/Multimedia/pdf/09.pdf>. Vedoucí odboru vnitřních věcí Národního výboru hlavního města Bratislavy JUDr. Jarmila Zalčíková dne 24. 3. 1988 zákaz konání shromáždění potvrdila. Argumentovala mj. tím, že mariánské poutě sice proběhly klidně, ale od konání bratislavského shromáždění se oficiální církevní orgány distancovaly. Toto rozhodnutí bylo publikováno formou faksimile in: ŠIMULČÍK: *Čas svitania*, s. 68; též <http://www.svieckovamanifestacia.sk/data/Multimedia/pdf/12.pdf>, nebo http://www.upn.gov.sk/data/svieckova-manifestacia/NV_BA.pdf.

⁷ Mikloško byl 22. 3. 1988 ráno předveden na Městskou prokuraturu v Bratislavě uniformovaným příslušníkem SNB a mužem oblečeným v civilu. Mikloško právě vyučoval externě matematiku na jedné škole, po návratu z prokuratury mu již nebylo umožněno ve výuce pokračovat. ŠIMULČÍK: *Čas svitania*, s. 58–60; viz též záznam o prokurátorském úkonu uskutečněném 22. 3. 1988 na Městské prokuratuře v Bratislavě publikovaný ve faksimili in: <http://www.svieckovamanifestacia.sk/data/Multimedia/pdf/11.pdf>.

⁸ Václav Benda se demonstraci věnoval v textu „Výzva z Bratislavy“, který obsahoval zprávu o policejním zásahu proti manifestaci věřících v Bratislavě.

vě a zamyšlení nad dalším postupem opozičních sil, in: *Informace o Chartě 77*, r. 10, 1988, č. 12, s. 10–11.

- ⁹ Orgány SNB předložily po skončení zásahu Obvodní prokuratury Bratislava 1 návrh na potrestání 22 osob pro přečin proti veřejnému pořádku podle § 6 písm. a) zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech. Obvodní prokuratura v pěti případech vrátila věc k došetření – čtyři z nich orgány SNB odložily a jednu předaly příslušnému národnímu výboru k projednání jako přestupek. Na sedmáct osob podala obvodní prokurátorka Obvodnímu soudu Bratislava 1 návrh na potrestání pro přečin proti veřejnému pořádku formou trestního příkazu. Ten byl obvodním soudem vydán ve všech sedmácti případech, většinou se jednalo o peněžitý trest. Ve třech případech byl trest uložený trestním příkazem vykonán, dvěma osobám byl odpuštěn na základě amnestie prezidenta republiky z 27. 10. 1988. Ostatní obvinění podali proti trestnímu příkazu odpor, jejich trestní stíhání pak bylo většinou na základě prezidentské amnestie zastaveno. Karol Nagy trval na projednání věci. Obvodní soud Bratislava 1 jeho vinu 20. 1. 1989 uznal, ale vzhledem k amnestii mu trest neudělil. Amnestie se nevztahovala pouze na Jiřího Fajmona vzhledem k tomu, že se již dříve dopustil trestného činu. Byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Orgány SNB předaly Obvodnímu národnímu výboru Bratislava I případy 78 občanů k projednání v přestupkovém řízení, z nichž 33 byli potrestáni za spáchání přestupku, v třinácti případech bylo řízení zastaveno a 23 postoupeno jiným orgánům (21 místním národním výborům v místě bydliště a dva příslušným vojenským útvarům). V osmi věcech národní výbor nerozhodl a jedno oznámení vrátil orgánu SNB k došetření. Viz závěrečnou zprávu Komise Slovenské národní rady pro dohled nad prošetřením zásahu SNB proti shromáždění věřících dne 25. března 1988 v Bratislavě z března 1990, viz in: <http://www.svieckovamanifestacia.sk/dokumenty/pdf/08.pdf>; též ŠIMULČÍK: *Čas svitania*, s. 165–170.

K perzekuci účastníků demonstrace viz dále sdělení VONS č. 750, 766, 802 a 821, dokumenty č. 753, 769, 806 a 825. K trestnímu stíhání a odsouzení Jiřího Fajmona v souvislosti s bratislavskou demonstrací viz sdělení VONS č. 782, 856, 888, 900 a 951, dokumenty č. 786, 860, 892, 904 a 955.